

ZNAČENJE TEMATSKE (PRIGODNE) IZLOŽBE U SKUPLJANJU I OBRADI MUZEJSKE GRAĐE TEHNIČKE BAŠTINE

Davor Fulanović
Krešimir Bašić
Tehnički muzej
Zagreb

Područje skupljanja i obrade građe Tehničkog muzeja vrlo je široko i ono se povećava zahvaljujući brzom, a u nekim disciplinama i eksplozivnom razvoju znanosti, tehnike i tehnologije. Skuplja se i obrađuje građa tehničke baštine s cjelokupnoga prostora naše države. Zbog širine područja teško je toliku raznolikost pokriti kustosima koji bi temeljito poznavali znanstvene discipline u svezi s obrađivanim predmetima.

U Muzeju djeluje sedam kustosa, najviše od osnutka (1954.), što je još premalo za stvarne potrebe. Svi su kustosi voditelji odjela, a u pojedinim slučajevima brinu se i za obradu te prezentaciju predmeta koji nisu u domeni njihove temeljne struke. Interdisciplinarni rad odnosno pokušaji okupljanja vanjskih stručnjaka različitih profesija često nisu bili uspješni. Zbog toga su pojedina područja skupljanja jednostavno ispuštena, a zbog vrlo visokih kriterija, proizašlih iz straha da se ne pogriješi i čuvaonice pretrpaju suvišnim predmetima, u nekim je područjima skupljen izrazito malen broj predmeta. Posljedica toga je da se zbog nezadovoljavajuće obrade (determinacije) takvi muzejski predmeti najčešće ne izlažu, te Muzej ne obavlja svoju zadaću u cijelosti.

Značenje tematske (prigodne) izložbe u skupljanju i obradi muzejske građe tehničke baštine

Tematske (prigodne) izložbe u Tehničkom muzeju znatno su pridonijele rješavanju problema skupljanja i obrade muzejske građe iz područja izvan osnovne struke kustosa.

Pojmom prigodna izložba naziva se izložba postavljena, primjerice, u povodu obilježavanja važne obljetnice ili isticanja aktualnoga događaja kako bi se javnost bolje upoznala s relevantnom faktografijom i odgojno-obrazovnim ciljevima.

Tematske izložbe nailaze na vrlo pozitivne reakcije u krugovima koji su izravno povezani s obilježavanjem važnih događaja iz prošlosti i sadašnjosti. Kako tematska izložba redovito obrađuje kulturnu baštinu u cjelini, a ne samo onu iz muzeja, ona postaje sredstvo, poticaj i katalizator za ostvarenje raznorodne suradnje u cilju skupljanja građe.

Tako se, primjerice, ostvaruje suradnja s osobama koje su vrlo često sačuvali predmete, ali i stvorile zbirke iz emocionalnih razloga, ili jednostavno iz potrebe za skupljanjem. Kada postoji nedvojbena potreba za prezentacijom takvih predmeta u javnosti, vlasnici su ih spremni ustupiti (darovati) Muzeju. Potrebno je imati na umu da ti predmeti vrlo često nisu velike tržišne vrijednosti, ali su zanimljivi jer omogućuju cjeloviti prikaz obrađene teme. Karakteristični su slučajevi kad vlasnici (osobe i institucije) daruju (obično po završetku izložbe) i potencijalno tržišno vrijedne predmete. Navedeno bi se moglo tumačiti zadovoljstvom vlasnika ostvarenom suradnjom s Muzejom, odnosno uvjerenju da je darovani predmet - muzealija, svrhovito darovan. U pripremi postava tematske (prigodne) izložbe uspostavlja se suradnja s mnogim fakultetima i istraživačko-znanstvenim institucijama koje posjeduju zbirke i niz predmeta (s pripadajućom dokumentacijom) u svezi s izložbom.

Redeterminirani rentgenski uređaj "Veifa Werke", oko 1920. godine

Vrlo često takvi su predmeti, promatrano s muzeološkog stanovišta pohranjeni (obrađeni) na nezadovoljavajući način. Štoviše, katkada su teško dostupni, ostavljeni, pa i zaboravljeni.

Znanstvenici i stručnjaci iz navedenih institucija redovito se vrlo rado uključuju u projekt postava izložbe. Zanimljiv je neobičajeno velik entuzijazam novih suradnika na postavu, za razliku od vrlo često nevoljke i neučinkovite suradnje s istim osobama u okolnostima redovite djelatnosti Muzeja.

Moglo bi se zaključiti da je uspješan interdisciplinarni rad s vanjskim suradnicima na postavu izložbe dobar temelj budućoj suradnji u cilju valjanoga vrednovanja i obrade potencijalnih novih muzealija, odnosno utvrđivanja kriterija za prikupljanje muzejske građe izvan područja osnovnih struka kustosa Muzeja.

Primjer izložbe Otkriće rentgenskih zraka 1895.-1995.

Izložba Otkriće rentgenskih zraka 1895.-1995. Bila je otvorena u Tehničkom muzeju tijekom prosinca 1995., te u siječnju i veljači 1996. Uz izložbu bio je organiziran i znanstveni skup 100. obljetnica otkrića rentgenskih zraka. Pored Tehničkog muzeja, znanstveni skup i izložbu organiziralo je osam društava: Hrvatsko društvo radiologa, Hrvatsko društvo za radioterapiju i onkologiju, Hrvatsko društvo za medicinsku i biološku tehniku, Hrvatsko fizikalno društvo, Hrvatsko kemijsko društvo, Hrvatsko društvo za kontrolu bez razaranja, Hrvatsko društvo za zaštitu od zračenja i Hrvatska kristalografska zajednica.

Povod postavljanju izložbe bio je obilježavanje 100. godišnjice važnoga izuma u povijesti civilizacije. Otkriće rentgenskih zraka utjecalo je na razvoj mnogih znanstvenih disciplina i na življenje. Otkriće W. C. Röntgena do današnjeg je dana u medicini najmoćnije oruđe za otkrivanje poremećaja i liječenje čovjeka.

Značenje obljetnice i prisutnost eminentnih organizatora rezultiralo je stvaranjem organizacijskog odbora, čiji se utjecaj u skupljanju i obradi buduće muzejske građe pokazao od iznimne koristi. Svako društvo-organizator nominiralo je u organizacijski odbor svoga člana, redovito znanstvenika (stručnjaka) koji se bavio određenim područjem primjene rentgenskog zračenja - liječnika, fizičara, kemičara, biologa, strojara, elektrotehničara itd. Stvoren je multidisciplinarni tim stručnjaka i sukladno utjecaju izuma na pojedine znanstvene discipline obavljena podjela pripremnih poslova na postavu izložbe.

Provedeno skupljanje i obrada građe dovelo je do proširenja broja izravnih suradnika izložbe, pa se npr. uključuju znanstvenici iz Instituta Ruder Bošković, s Fakulteta strojarstva i brodogradnje, Fakulteta elektrotehnike i računarstva, Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ali i stručnjaci iz kliničkih bolnica, proizvođači opreme Siemens, Heimann, Seifert itd. Sadržaj izložbe, povezan s iznimno bogatom tradicijom primjene izuma u Hrvatskoj, nužno je proširio ionako velik krug sudionika izložbe kolegama iz Arheološkoga muzeja u Zagrebu, Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja i Zavoda za restauriranje umjetnina iz Zagreba.

Do postava izložbe Otkriće rentgenskih zraka 1895.-1995. Tehnički muzej raspolagao je relativno malim brojem predmeta koji su bili u svezi s rentgenskim zračenjem. Bilo je tu osamnaest predmeta smještenih u više zbirki, od kojih su samo dva bila obrađena. U knjižnici Muzeja bilo je šest knjiga, tvorničkih uputa i prospekata o navedenoj tematici. Znanje o povijesti, razvoju i primjeni rentgenskog zračenja bilo je više nego skromno, odnosno nije bilo kustosa koji bi temeljito poznao rentgensku tehniku. Tijesna suradnja i interdisciplinarni rad stručnjaka različitih disciplina s kustosima - autorima izložbe iz Tehničkog muzeja, rezultirao je vrijednim prinosom u skupljanju i obradi nove i stare muzejske građe:

I. Arhiv i knjižnica Tehničkoga muzeja obogaćeni su sa 23 stručne knjige i tvornička dokumenta (prospekti, upute za uporabu i servisna dokumentacija).

II. Suradnici na izložbi darovali su Muzeju 31 predmet, od kojih su svi u cijelosti obrađeni tijekom postavljanja izložbe. Za pojedine izložke utvrđeno je da su jedini sačuvani primjerci takve vrste u Hrvatskoj, iznimna značenja i velike vrijednosti.

III. Vrlo je pomno i kvalitetno determinirano i redeterminirano 17 predmeta iz postojeće zbirke Muzeja. Od postojećih izložaka u muzejskoj čuvaonici iz područja rentgenske tehnike samo jedan predmet nije izložen na izložbi zbog nemogućnosti njegove kvalitetne obnove.

IV. Od 18 predmeta, od kojih su samo dva bila obrađena, nastala je u cijelosti obrađena zbirka Rentgenske tehnike, koja sadržava 49 predmeta s iznimno vrijednom dokumentacijom.

V. Muzeološki su obrađeni i izložci posuđeni za potrebe izložbe koji su vraćeni vlasnicima. Muzeju je ostala vrijedna dokumentacija o tim predmetima.

Zaključimo, skupljene i obrađene muzealije, koje su izravni prinos postava tematske (prigodne) izložbe fundusu Muzeja, čine odličan temelj za budući stalni postav.

Summary:

The significance of thematic exhibitions in the collection and treatment of museum materials which belong to the technical heritage

Davor Fulanović
Krešimir Bašić

The domain of the collection and treatment of the holdings of the Technical Museum is broad and its scope is increasing as a result of the rapid development of science and technology.

Thematic exhibitions receive very positive reactions from circles that are directly linked with marking important events from the past and the present. Since thematic exhibitions as a rule treat the cultural heritage as a whole and not only the heritage from museums, they provide the impetus for realising varied forms of co-operation aimed at collecting materials.

Collectors are interested in presenting the objects to the public, while the owners are prepared to give them (donate them) to the Museum. These objects do not have a great market value, but are interesting because they enable a comprehensive presentation of a given theme.

In the preparations for thematic exhibitions co-operation is established with many colleges and scientific research institutions that have collections and objects with accompanying documentation concerning the exhibition. As a rule, scientists and experts are willing to take part in the project of preparing exhibitions. It is interesting to note the unusually great enthusiasm shown by new people involved in putting up an exhibition. A good example was the exhibition "The Discovery of X-Rays 1895-1995". Along with the Technical Museum, eight societies were involved in organising the exhibition. An interdisciplinary team of experts was created and the work in putting up the exhibition was divided between them. Close co-operation and the interdisciplinary effort of experts from various disciplines resulted in a valuable contribution to the collection and treatment of new and old museum items.

Rentgenska cijev s rotirajućom anodom "optilix", (darovatelj: Fer, Zagreb)